

Warszawa, dnia 11 września 2019 r.

dr hab. Przemysław Litwiniuk
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych
Zakład Finansów Publicznych i Prawa

Recenzja rozprawy doktorskiej

pt. *Wpływ otoczenia regulacyjnego na rozwój upraw i produkcji tytoniu w Polsce oraz znaczenie sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej*
przygotowanej przez mgr Iwonę Głowacką
pod opieką promotora prof. dr. hab. Pawła Czechowskiego

1. Podstawa prawna i cel recenzji

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska przygotowana przez panią mgr Iwonę Głowacką, której nadano tytuł: *Wpływ otoczenia regulacyjnego na rozwój upraw i produkcji tytoniu w Polsce oraz znaczenie sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej*.

Celem przedkładanej recenzji jest w świetle art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm., zwanej dalej: „ustawa o stopniach naukowych”), stosowanego na podstawie art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669 ze zm.), przedstawienie i uzasadnienie oceny, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz czy wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

2. Wybór problemu naukowego

Temat rozprawy doktorskiej rzeczywiście odnosi się do istotnego problemu naukowego, jakim jest zagadnienie wpływu otoczenia regulacyjnego na rozwój upraw i produkcji tytoniu oraz oddziaływania tychże rozwiązań prawnych na znaczenie sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej.

Już w tym miejscu wskazać należy, że ustalony tytuł rozprawy może być interpretowany na dwa sposoby, wywołując wątpliwość, czy analiza wpływu otoczenia regulacyjnego odnosić się ma wyłącznie do problematyki rozwoju upraw i produkcji tytoniu, czy także do oceny znaczenia sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej? Po lekturze rozprawy można stwierdzić, że za wiodącą koncepcję wykładni tematu rozprawy Autorka przyjęła tę pierwszą, w ramach której otoczenie regulacyjne stanowi kryterium oceny zarówno problematyki warunków rozwoju upraw i produkcji tytoniu, jak i kwestii znaczenia sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej. Dowodzi tego również sposób przetłumaczenia tematu na język angielski (zob. s. 3 rozprawy). Wybór ten, choć realizowany momentami niekonsekwentnie, uznać należy za właściwy, choćby z tego względu, że opracowanie zagadnienia znaczenia sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej mogłoby nie mieć waloru naukowego w obrębie dyscypliny nauk prawnych.

3. Metodologia badań

Metody badawcze, które zostały zastosowane w procesie przygotowania rozprawy, uznać należy za adekwatne do rozwiązywanego problemu naukowego. Autorka poprawnie korzystała przede wszystkim z metody formalno-dogmatycznej, przy czym w niezbędnym zakresie zręcznie użyła również metody historycznoprawnej oraz metody prawnoporównawczej. Wartościowe dla zobrazowania skutków przyjętych rozwiązań prawnych w sferze gospodarczej były również wykorzystane metody prowadzenia i interpretowania wyników badań, właściwe dla nauk ekonomicznych. Przy tym warto podkreślić, że to interdyscyplinarne w obszernych fragmentach rozprawy podejście Autorki do analizowanych zagadnień przesądza w dużej mierze o wartości naukowej recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Przedstawiona do recenzowania praca koncentruje się na zidentyfikowaniu i wyeksponowaniu niespójności i wewnętrznych sprzeczności w procesie kształtowania prawnych uwarunkowań funkcjonowania sektora tytoniowego. Z tej perspektywy być może zbyt optymistycznie założono w temacie rozprawy, iż otoczenie regulacyjne ma wpływ na rozwój upraw i produkcji tytoniu oraz na znaczenie sektora tytoniowego dla

gospodarki krajowej, aczkolwiek semantycznie i logicznie rzeczy ujmując negatywny wpływ jest też rodzajem oddziaływania na branżę. Owe dostrzeżone przez Autorkę nieprawidłowości i niespójności legislacyjne oraz ich skutki dla branży zostały już na wstępie wyeksponowane w przyjętych hipotezach badawczych, które określono w następujący sposób:

- otoczenie regulacyjne ma determinujący wpływ na procesy uprawy, produkcji tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz bezpośredni wpływ na gospodarkę krajową;
- integracja polskiego prawa z prawem Unii Europejskiej, w sposób znaczący wpłynęła na rozwój upraw i produkcję tytoniu w Polsce, a unijne regulacje mogą już w perspektywie krótkoterminowej przyczynić się do „wygaszenia” tej gałęzi produkcji rolnej;
- występują liczne sprzeczności i brak spójnego celu regulacyjnego zarówno na poziomie prawa krajowego jak i unijnego;
- kluczowa dla badanej branży jest konieczność kształtowania poszczególnych uregulowań pod przyjęte założenia ekonomiczne;
- uprawa i produkcja tytoniu przekłada się bezpośrednio na ekonomiczny wpływ tego sektora na gospodarkę krajową, a wysokość wpływów z podatku akcyzowego opłacanego przez branżę praktycznie nie ma dla siebie żadnej alternatywy;
- każda modyfikacja obejmująca otoczenie regulacyjne automatycznie skutkuje konsekwencjami dla kondycji całego sektora, a każdy błąd legislacyjny powoduje natychmiastowe i znaczące straty finansowe dla budżetu państwa oraz bezpośrednio przyczynia się do rozwoju tzw. szarej strefy;
- otoczenie regulacyjne zmienia istotę prawnej klasyfikacji surowca tytoniowego, który po dokonanych przetworzeniach przestaje być traktowany jako produkt rolny, a uzyskuje status produktu stanowiącego tzw. używkę.

Przedstawione hipotezy badawcze nie budzą wątpliwości, choć niektóre już *a priori* są dość oczywiste. Istotne jednak jest to, że Autorka w toku rozprawy konsekwentnie realizuje obrany cel, prezentując złożone i zróżnicowane regulacje unijne oraz krajowe w świetle przyjętych założeń metodologicznych.

4. Konstrukcja pracy

Struktura pracy nie budzi większych zastrzeżeń, choć poszczególne rozdziały zachowując spójność wewnętrzną być może zbyt luźno korespondują merytorycznie z kolejnymi jednostkami redakcyjnymi. Taki stan wynikać może z faktu, iż Autorka podjęła się rozprawy nad wielowątkową i zróżnicowaną tematyką, przyjmując w niej doniosły merytorycznie, ale szeroki wspólny mianownik. Nie budzi jednak moich wątpliwości, że struktura pracy odpowiada co do zasady kierunkowi zdefiniowanemu przez obrany cel badawczy.

Wstęp spełnia wymagania stawiane tego rodzaju pracom. Stanowi wprowadzenie do zagadnień merytorycznych zawartych w kolejnych rozdziałach. Pokrótce uzasadnia wybór tematu oraz przyjętą metodologię badań naukowych, jak również definiuje wstępne hipotezy badawcze.

Pierwszy rozdział poświęcono charakterystyce – w tym prawnej – surowca, jakim jest tytoń, ze wskazaniem na specyfikę procesu jego uprawy i przetwórstwa.

W rozdziale drugim Autorka szczegółowo omówiła rozwiązania prawne, dotyczące branży tytoniowej, wskazując na istotne skutki dla branży wywoływane często zmieniającym się otoczeniem regulacyjnym.

O ile w początkowych rozdziałach zauważalna była dość bezkrytyczna presja Autorki na wzmocnienie efektywności produkcyjnej i ekonomicznej branży tytoniowej, to w rozdziale trzecim skonfrontowano to zapatrywanie z negatywnymi skutkami używania wyrobów tytoniowych przez społeczeństwo, które przejawiają się m.in. w zachorowaniach na choroby odtytoniowe, a także w wydatkach budżetowych na ochronę zdrowia, czy też promocję profilaktyki zdrowotnej.

Rozdział czwarty poświęcono analizie uwarunkowań funkcjonowania europejskiego oraz krajowego rynku tytoniu. Szczegółowo wykazano powiązania pomiędzy funkcjonowaniem tych rynków i procesem generowania wpływów do budżetu państwa. Podjęto również starania powiązania rynku tytoniowego z innymi rynkami w gospodarce.

Natomiast w rozdziale piątym zaprezentowano pogląd Autorki w przedmiocie znaczenia sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej, sformułowany na podstawie danych statystycznych i ekonomicznych, zgromadzonych i opracowanych przez

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. Rozważania te, o charakterze ekonomicznym, dobrze uzupełniają analizy prawnicze oraz obrazują stopień oddziaływania regulacji prawnej na uwarunkowania realizacji celów gospodarczych.

Rozdział szósty, ostatni, prezentuje problematykę ścierania się zróżnicowanych lub przeciwstawnych interesów uczestników branży tytoniowej oraz jej adwersarzy, z egzemplifikacją podejmowanych działań lobbingowych w procesie tworzenia prawa.

Ostatnia jednostka redakcyjna pracy, zatytułowana jako „Zakończenie”, stanowi rzeczowe podsumowanie rozważań poczynionych w rozprawie z wyeksponowaniem wniosków i tez końcowych. Autorka, w ramach zwięźle zaadaptowanej na użytek jej rozprawy dawnej koncepcji doktrynalnej ciągu działań prawnych, wyodrębniła ważne „segmenty”, które uzasadniają ujęcie regulacji prawnej branży tytoniowej w odmienne struktury prawne i organizacyjne (segment rolny, segment monitorowania dystrybucji suszu tytoniowego oraz wyrobów tytoniowych, segment ochrony zdrowia oraz segment podatkowo-akcyzowy).

5. Ocena merytoryczna rozprawy

Przedstawioną rozprawę doktorską cechuje walor nowości i oryginalności w zakresie zainteresowań nauk prawnych. W literaturze przedmiotu nie przedstawiono dotychczas kompleksowego opracowania problematyki oddziaływania regulacji prawnych na sektor tytoniowy oraz na jego pozycję w gospodarce narodowej. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że zastosowanie w tym obszarze mają zarówno przepisy prawa Unii Europejskiej, jak i prawa krajowego. Ponadto, o uwarunkowaniach ekonomicznych funkcjonowania sektora tytoniowego przesądzają w istotnej mierze zarówno sytuacja producentów tytoniu w Polsce, jak i możliwość oraz warunki pozyskania surowca w ramach importu wewnętrznego oraz importu spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

W powyższym kontekście stwierdzić należy, że Autorka wykazała się wyróżniającą znajomością problematyki branży tytoniowej oraz dużą sprawnością w doborze analizowanych wątków tematycznych, jak również ich powiązania z czynnikami prawnymi i ekonomicznymi. Imponujący jest w szczególności dobór źródeł wiedzy, które zostały wykorzystane w pracy. Momentami jednak ta

wielowątkowość rozprawy może być nurząca dla czytelnika, któremu trudno przywiązać jednakową uwagę do kwestii o zdecydowanie różnym ciężarze gatunkowym.

Jeśli zaś chodzi o tezy rozprawy, to stwierdzić należy, że są one dość ogólnikowe i w niektórych przypadkach dość oczywiste. Można by oczekiwać, że po tak szczegółowej diagnozie i egzemplifikacji problemów praktycznych oraz prawnych, Autorka sformułuje bardziej konkretne oceny prawne i postulaty *de lege ferenda*. Wydaje się, że czytelnik rozprawy, ubogacony wiedzą szczegółową przekazaną przez jej Autorkę, jest w stanie samodzielnie sformułować bardziej konkretne poglądy w materii objętej dysertacją.

Jednakże, mimo powyższych krytycznych uwag, generalnie można ocenić, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska jest merytorycznie poprawna, dotyka kwestii istotnych z punktu widzenia zainteresowań nauki prawa, spełnia wymagania przewidziane w piśmiennictwie dla monografii naukowych oraz stanowi przejaw oryginalnego podejścia do analizy naukowej kwestii istotnych społecznie i gospodarczo.

6. Ocena formalna rozprawy

Rozprawa doktorska została przedłożona w formie maszynopisu książki, o którym mowa w art. 13 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych. Liczy 209 stron. Obejmuje sześć rozdziałów merytorycznych (podzielonych następnie na podrozdziały), poprzedzonych wstępem oraz zwieńczonych zakończeniem. Dodatkowo w pracy zawarto wykaz stosowanych skrótów, wykaz przywołanych aktów prawnych oraz wykaz orzeczeń, do których Autorka odwoływała się w poczynionych rozważaniach. W treści dysertacji zastosowano również odpowiedni aparat naukowy w postaci bibliografii, odsyłaczy, przypisów, wykresów, itp. Ponadto, zgodnie z art. 13 ust. 6 ustawy o stopniach naukowych, rozprawa doktorska została opatrzona streszczeniem w języku angielskim.

Zgromadzone i wykorzystane przez Autorkę źródła prawa i źródła wiedzy (publikacje drukowane oraz internetowe) należy uznać za reprezentatywne dla obranego zadania, mimo pominięcia niektórych interesujących prac, takich jak: K. Lasiński-Sulecki (red.), *Komentarz do dyrektywy 2011/64/UE w sprawie struktury oraz stawek*

akcyzy stosowanych do wyrobów tytoniowych, [w:] *Akcyza w prawie Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2014; M. Kaczocho, *Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Komentarz*, Warszawa 2015; czy też D. E. Harasimiuk, *Zakazy reklamy towarów w prawie europejskim i polskim*, Warszawa 2011. Mimo tych drobnych braków, bibliografia liczy aż około 160 pozycji, zaś odnośniki do źródeł internetowych są równie liczne. Warto zauważyć, że o ile przywołane pozycje książkowe i publikacje w czasopismach prawniczych uzasadniają twierdzenia Autorki w sferze teoretycznoprawnej, to licznie zidentyfikowane i powołane źródła internetowe służą udokumentowaniu i potwierdzeniu trafności oryginalnych spostrzeżeń zawartych w recenzowanej rozprawie. Można ocenić, że właśnie zinwentaryzowanie zaakcentowanych w publikacjach internetowych problemów prawnych odnoszących się do produkcji tytoniu i determinujących sytuację ekonomiczną sektora tytoniowego, stanowi istotną zaletę przedstawionej dysertacji.

Rozprawę ubogacają tabele (9 szt.) i rysunki (12 szt.), które stanowią wartościowe zobrazowanie zjawisk ekonomicznych, powiązanych z analizowanymi działaniami i zdarzeniami prawnymi.

Przypisy są zasadniczo sporządzone prawidłowo, aczkolwiek w niektórych przypadkach mam wątpliwości, czy podane źródła (piśmiennictwo) zostały rzeczywiście wykorzystane w akapicie poprzedzającym odsyłacz. Jednakże zjawisko to ma w recenzowanej pracy charakter marginalny.

Warsztat naukowy Autorki jest poprawny, ale niedoskonały. Zastrzeżenia budzi sposób formułowania twierdzeń, który miejscami niedomaga względem standardów przyjętych dla precyzji języka prawniczego. Trzeba mieć jednak na uwadze, że osoby nierealizujące przewodu doktorskiego w ramach stacjonarnych studiów doktoranckich często nie są w stanie przyswoić i zastosować zaawansowanych prawideł prowadzenia pracy naukowej. Górują za to, niejednokrotnie, nad regularnymi adeptami nauki wartościowym doświadczeniem praktycznym, które potrafią twórczo wykorzystać przy formułowaniu i rozwiązywaniu problemów naukowych. Zauważalne w recenzowanej pracy są również uchybienia stylistyczne i interpunkcyjne, które przecież – mimo starań autorów – towarzyszą większości, nie wyłączając niniejszej recenzji, tekstów naukowych przedstawianych bez profesjonalnej redakcji językowej.

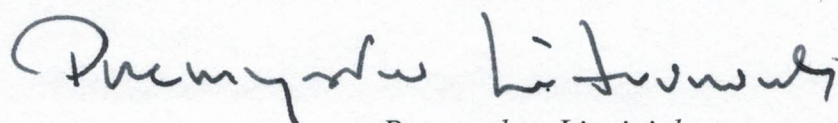
Wyrażam zatem pogląd, że alians nauki z praktyką, zaprezentowany przez Autorkę w przedłożonej rozprawie, mimo pewnych uchybień warsztatowych, doprowadził do powstania dzieła wartościowego. Recenzowana praca stanowi bowiem ogromną inspirację dla rozwoju nauki prawa, w tym prawa rolnego, prawa gospodarczego, czy prawa podatkowego.

7. Konkluzja

Zaprezentowane powyżej oceny i spostrzeżenia pozwalają na sformułowanie w tym miejscu wniosku końcowego, który jest istotą każdej recenzji rozprawy doktorskiej.

Wyrażam niniejszym pogląd, że przedstawiona do recenzji dysertacja pt. *Wpływ otoczenia regulacyjnego na rozwój upraw i produkcji tytoniu w Polsce oraz znaczenie sektora tytoniowego dla gospodarki krajowej* spełnia stawiane współcześnie rozprawom doktorskim wymagania ustawowe, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w rozumieniu art. 13 ust. 1 ustawy o stopniach naukowych oraz wykazując ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dyscyplinie naukowej – nauki prawne, jak również dowodząc umiejętności samodzielnego prowadzenia przez panią mgr Iwonę Głowacką pracy naukowej.

Z powyższych względów wnoszę o dopuszczenie pani mgr Iwony Głowackiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego, a przede wszystkim – o przyjęcie przez Wysoką Radę rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Przemysław Litwiniuk